

**Estudi de possibles aplicacions del treball
d'escultura i pintura de Belles Arts, a l'àrea de
Visual i Plàstica d'Educació Primària**

Treball de Fi de Grau

Curs 2014-2015

Elisa Díaz Paniagua

Tutor: Jaume Barrera

INDEX

Resum	3
Introducció	4
Justificació	5
Objectius	7
Marc teòric	8
Metodologia	11
Observació i anàlisi	11
Treball de camp	13
Disseny de la recerca	13
Aplicació de l'instrument d'anàlisi	15
Anàlisi comparativa	23
Resultat	24
Conclusions	25
Bibliografia	26

RESUM

L'estudi i pràctica de poètiques i tècniques artístiques es treballa en tot el recorregut acadèmic des del cicle d'Educació Infantil fins a Belles Arts a través de diferents disciplines. El present treball pretén analitzar unes pràctiques concretes de Belles Arts per tal de considerar llur aplicació a l'Àrea de Visual i Plàstica d'Educació Primària, i que aquesta suposi una millora en la seva didàctica. Aquestes pràctiques objecte d'estudi pertanyen a les assignatures de Laboratori d'Escultura i Laboratori de Pintura de Belles Arts.

El estudio y práctica de poéticas y técnicas artísticas se trabaja en todo el recorrido académico desde el ciclo de Educación Infantil hasta Bellas Artes a través de diferentes disciplinas. El presente trabajo pretende analizar unas prácticas concretas de Bellas Artes para considerar su aplicación en el Área de Visual y Plástica de Educación Primaria, y que ésta suponga una mejora en su didáctica. Estas prácticas objeto de estudio pertenecen a las asignaturas de Laboratorio de Escultura y Laboratorio de Pintura de Bellas Artes.

The study and practice of poetic and artistic techniques is covered throughout all the academic journey from kindergarten to Fine Arts degree through different disciplines. This work seeks to analyze some specific practices in Fine Arts in order to consider their application within the area of Visual and Plastic in Primary School, and that it represents an improvement in their teaching. The practices under study belong to the Laboratory of Sculpture and Painting Laboratory courses of the Fine Arts degree.

INTRODUCCIÓ

Les manifestacions i les expressions artístiques han estat i estan presents en el nostre entorn i realitat a través d'una àmplia gamma d'activitats humanes, creacions i formes d'expressió en disciplines com, entre d'altres, la música, la dansa, la pintura, l'escultura, la fotografia, el cinema, etc. L'art, a través de les seves diverses poètiques, continguts, recursos i tècniques, ens transmet coneixement, comunicació i expressió emocional apel·lant als nostres sentits i emocions. És símbol de la capacitat i potencialitat interpretativa i creativa que tenim com a éssers socials, tal i com s'esmenta en les orientacions del desenvolupament de les capacitats bàsiques del currículum d'Educació Primària.

En aquest sentit, i dins del context educatiu que ens ocupa, es pot observar com l'educació per, en i a través de l'art s'utilitza cada cop més en el processos d'intervenció educativa. En concret, l'estudi i la pràctica de l'art en Educació Primària aporta conceptes, recursos i metodologies per aprendre i facilitar altres components del desenvolupament integral dels alumnes. El llenguatge, les matemàtiques, el medi social i natural, etc. es treballen en i a través de manifestacions i expressions artístiques i estètiques d'arreu. Així mateix, en i a través de l'art, els infants poden expressar els seus sentiments i emocions i sobre tot explorar i potenciar la seva creativitat, el pensament crític i divergent. És a dir, l'art aporta i facilita un llenguatge global necessari per a la formació, la creativitat i el descobriment i el respecte a les intel·ligències múltiples. En definitiva, obre vies d'expressió i de llibertat a les persones.

JUSTIFICACIÓ

Durant els meus estudis de Grau d'Educació Primària, he analitzat i teoritzat sobre com *«l'educació mata la creativitat»*. Aquesta és la teoria d'un expert en el desenvolupament de la creativitat, l'educador i escriptor Ken Robinson. *«Els infants s'arrisquen, improvisen i no tenen por a equivocar-se. No es pot innovar sense equivocar-se i els adults penalitzem l'error, l'estigmatitzem a l'escola i en l'educació. Així és com els infants s'allunyen de les seves capacitats creatives»* (K. Robinson, 2006). De fet, no és l'únic que ho creu, cada cop hi ha més veus que adverteixen de com el sistema educatiu i l'escola minva i anul·la la creativitat. La catedràtica de Teoria de la Educació i membre de l'Institut de Creativitat i Innovacions Educatives de la Universitat de València, Petra M. Pérez, declara: *«Nombroses investigacions indiquen que la creativitat dels infants minva amb els anys de permanència en el sistema educatiu. La curiositat i la cerca creativa canvia a comportaments més rígids i inflexibles. A l'escola s'ensenya l'alumne a emmotllar-se a patrons establerts i a adoptar un pensament convergent en lloc de divergent»* (Petra M. Pérez, 2012).

A través de la meua experiència com a mestra de pràctiques d'Educació Primària he pogut observar com, en general, les classes de l'Àrea de Visual i Plàstica giren al voltant d'activitats i creacions plàstiques relacionades amb les festivitats de l'any, les estacions de l'any i l'elaboració de l'àlbum. S'estudien i s'apliquen tècniques d'alguns autors coneguts com ara Dalí, Picasso, Miró, Mondrian, etc. També es treballen conceptes i procediments vers el dibuix tècnic, el volum, etc. Totes aquestes activitats tenen com a objectiu adquirir coneixements conceptuals, procedimentals i actitudinals a nivell de tècniques, estils, estètiques, eines, suports, etc. Molts d'aquests continguts sovint són repetitius curs rere curs, és a dir, un alumne fa un treball plàstic sobre la primavera o sobre Sant Jordi cada any per la mateixa època. En qualsevol cas, i molt important, es cerca en general la reproducció real de la realitat. Són treballs i activitats que donen poc marge a la creativitat, a la innovació i al pensament divergent. Estan plantejats per la seva creació i producció a partir de la reproducció literal de la realitat i no de la interpretació i la innovació de l'observador, en aquest cas de l'alumne.

En aquest sentit, vull destacar l'anomenada Teoria de l'estètica de la recepció (Jauss, H. R. *Experiencia estética y hermenéutica literaria*). És una de les diverses teories literàries que analitzen la recepció i la resposta del lector enfront dels textos literaris. Aquest fet implica que un text, una pintura, una pel·lícula o qualsevol treball o creació artística no és sempre interpretat amb les mateixes motivacions per les que varen ser creades. És a dir, que el «lector», d'una obra artística «llegeix», en base al seu bagatge cultural individual i a les seves experiències viscudes i circumstàncies personals. Li diem «lector» al receptor, en el ben entès que una obra artística és llegida, observada, escoltada, rebuda, etc. L'estètica de la recepció restitueix el paper actiu del receptor, ja que aquest, amb la seva interpretació, dóna continuïtat a l'obra llegida, talment com si fos una obra inacabada, fins i tot ambigua, la qual requereix d'un intercanvi, d'un diàleg, d'un joc de preguntes i respostes.

Per tant, atès a la importància, com ja s'ha esmentat anteriorment, de l'educació artística i estètica en Educació Primària i la necessitat d'una visió estimuladora i potenciadora de la creativitat, he cregut convenient fer una recerca en Estudis Superiors de Belles Arts (BBAA), per tal de proposar possibles pràctiques d'innovació i millora en l'Àrea de Visual i Plàstica d'Educació Primària.

OBJECTIU GENERAL. OBJECTIUS ESPECÍFICS. HIPÒTESI

Objectiu general:

Optimitzar el treball artístic i creatiu d'Educació Primària a partir de la comparació dels treballs realitzats per part d'uns agents participants*.

Objectius específics:

- Seleccionar un exercici de BBAA aplicable a Educació Primària i que porti elements innovadors i creatius a l'Àrea de Visual i Plàstica
- Aplicar aquest exercici a l'Àrea de Visual i Plàstica d'Educació Primària
- Crear instruments d'anàlisi dirigits als treballs dels agents participants
- Analitzar els treballs realitzats pels agents participants

Hipòtesi:

L'aplicació de certes tècniques artístiques concretes utilitzades en BBAA poden suposar una millora en la pràctica de l'Àrea de Visual i Plàstica d'Educació Primària.

* **Agents participants:** alumnes de diferents cursos d'Educació Primària i alumnes de Belles Arts que participen en el treball de camp proposat per tal de portar a terme aquest estudi.

MARC TEÒRIC

En la recerca bibliogràfica i documental per portar a terme aquest treball d'investigació i anàlisi es parteix d'un Marc Teòric el qual mostra les teories, precisions conceptuals i procedimentals de l'estudi i la pràctica de l'Educació Visual i Plàstica, Artística i Estètica, tant en l'Educació Primària com en Educació Superior de Belles Arts. Aquesta documentació és necessària per tal de conèixer la finalitat, continguts i objectius d'aquests estudis.

L'educació visual i plàstica, artística i estètica en el currículum educatiu de primària

En el currículum d'Educació Artística d'Educació primària es despleguen els continguts, les competències pròpies de l'àrea i els objectius a assolir. L'àrea d'educació artística pretén desenvolupar en els alumnes la percepció i l'expressió estètica amb la finalitat que adquireixin una formació que els permeti comprendre els móns artístics i culturals del seu entorn més proper i més llunyà. Els seus objectius i continguts estan dirigits a que l'alumnat adquireixi la **capacitat d'interpretar i representar** el món però també a produir a partir del coneixement i de la comprensió de sí mateix i del seu entorn. Així doncs, l'experiència estètica incideix tant en el diàleg que s'experimenta amb les manifestacions artístiques i culturals, com també en la creació. Per aquesta raó el currículum proposa dos blocs de continguts relacionats amb dos àmbits de l'experiència estètica, els quals es treballen en tots els cicles d'Educació Primària:

- Bloc 1. Explorar i percebre: inclou aquells aspectes relacionats amb el desenvolupament de capacitats de reconeixement visual, auditiu i corporal, que ajuden a entendre les diferents manifestacions artístiques, així com el coneixement i gaudi de produccions plàstiques i musicals diverses.
- Bloc 2. Interpretar i crear: es refereix a l'expressió d'idees i sentiments per mitjà del coneixement i l'ús de diferents codis i tècniques artístiques.

Grau en Belles Arts

El Grau en Belles Arts pretén capacitar l'alumnat per dur a terme pràctiques artístiques i creatives professionals que li permetin assolir un compromís amb la realitat contemporània i rebre el ple reconeixement social de les seves competències. Així mateix, dotar els nous graduats dels instruments necessaris per integrar els seus coneixements en processos d'experimentació, **creació i interpretació** disciplinària i interdisciplinària, de manera que puguin desenvolupar pràctiques artístiques i culturals en diversos tipus de formats i d'àmbits. A continuació es detallen els blocs temàtics de les assignatures de Laboratori d'Escultura i Laboratori de Pintura, les quals són l'objecte d'estudi d'aquest treball.

Laboratori d'Escultura

1. Coneixement i utilització correcta de les tecnologies fonamentals d'iniciació a la producció escultòrica
 - Motlles i buidatge
 - Talla
 - Materials tous
2. Coneixement dels materials per aplicar-los al projecte artístic
3. Interrelació amb altres disciplines: aplicacions conceptuals i pràctiques

Laboratori de Pintura

1. Introducció als mitjans i instruments comuns de la pintura: aprenentatge de la tècnica adequant-la als objectius personals
2. Coneixement i especulació sobre els materials pictòrics
3. Estudi de la imatge pictòrica i de la seva retòrica
4. Investigació i anàlisi del llenguatge pictòric, posant especial èmfasi en l'especificitat del mitjà, com també en la influència que exerceix la tradició històrica i conceptual de la pintura
5. Interrelació amb altres disciplines: aplicacions conceptuals i pràctiques

Com s'ha esmentat, un dels àmbits de l'experiència artística i creativa tant en Educació Primària com en BBAA, és el de la interpretació i representació. A continuació es detalla l'extracte d'alguns estudis realitzats sobre la formació i la construcció de les representacions mentals, els quals ens ajudaran en l'anàlisi dels resultats d'aquest treball.

Les representacions mentals s'entenen com aquella forma material o simbòlica de donar a conèixer quelcom real en la seva absència. L'autora M.C. Arbeláez, en el seu article, «Las representaciones mentales» (M.C. Arbeláez, 2002), presenta un estudi que aborda la formació de les representacions des de dos nivells: en un nivell primari les representacions es formen en una connexió estreta i de gran fiabilitat amb el món representat; per tant, el que determina la representació primària és la realitat percebuda. Un cop formades les representacions a través del contacte amb allò representat, es poden formar les representacions secundàries. Així és com una imatge o situació pot tenir diferents interpretacions. Les representacions secundàries són voluntàriament separades de la realitat i constitueixen el fonament de la capacitat per considerar el passat, el possible futur o fins i tot el que no existeix.

Per la seva banda, la psicologia cognitiva de Piaget fa referència a les representacions com la capacitat nova que permet utilitzar senyals, signes o símbols que estan lligats o s'oposen a tot objectiu, situació o esdeveniment designat pel significat (contingut i format de les representacions).

Acceptant que la psicologia cognitiva ha construït una base teòrica vers les representacions i el seu procés d'adquisició, no podem oblidar la perspectiva de la Psicologia Social (Jodelet, D., *Aportes del enfoque de las representaciones sociales en el campo de la educación*). Aquesta perspectiva accepta que les representacions són construïdes per cada persona, però afegeix que els individus reproduïen les representacions fonamentals de la societat en la qual viuen, de la mateixa manera que reproduïen el llenguatge, les normes de comportament, etc. L'aspecte social intervé de diverses maneres: a través del context concret on se situen els individus i els grups, a través de la comunicació que s'estableix entre ells, de la influència de la cultura a través dels seus codis, valors i ideologies.

METODOLOGIA

Observació i selecció

Es realitza una primera visita a la Facultat de Belles Arts per tal d'obtenir informació sobre projectes i aplicacions artístiques i estètiques, les quals siguin aplicables a Educació Primària. Es porta a terme a través d'entrevistes com a fons d'informació als mestres de taller dels Laboratoris d'Escultura i Pintura i també en base a l'observació directa. A partir d'aquest recull d'informació es selecciona un projecte concret per tal de portar a terme un treball de camp amb alumnes de l'àrea de Visual i Plàstica d'Educació Primària.

Així doncs, realitzo una primera visita al laboratori d'escultura de BBBA amb la guia del coordinador d'aquesta assignatura a qui també he entrevistat. Aquest laboratori consta de diversos tallers com: pedra, motlles i buidatge, talla, materials tous, ferro, etc. En la meua visita he fet observació i entrevista als mestres de taller i als alumnes dels tallers de pedra, motlles i buidatge i materials tous. En aquells moments s'estaven portant a terme sessions de classe i treballs de fi de grau. Així doncs, he tingut l'oportunitat d'observar i copsar les diverses metodologies i pràctiques que s'utilitzen en aquests tres tallers.

Finalment he seleccionat el projecte «**Interpretem**» que es porta a terme en el taller de materials tous, el qual m'ha semblat força adient i interessant per portar-lo a terme a Educació Primària. Així doncs, en la meua segona visita a la Facultat de BBAA, he tornat a visitar el taller de materials tous del Laboratori d'Escultura per tal d'aprofundir en l'observació i l'anàlisi del projecte «Interpretem» i entrevistar la professora que el porta a terme. És en l'estudi i l'anàlisi d'aquest projecte que centraré la meua proposta d'innovació i millora de l'Educació Visual i Plàstica, artística i estètica en Educació Primària. La definició i els objectius del projecte «Interpretem» són els següents:

A partir d'una obra artística en 2D triada pels alumnes, una pintura, un dibuix o una fotografia d'un autor/a conegut/da es proposa als alumnes de passar-la a tres dimensions amb les tècniques, procediments i materials del taller de motlles i materials tous. En aquest sentit, cal que l'alumne observi i analitzi l'obra per tal d'interpretar-la i passar-la a 3D segons la seva recepció, segons la seva interpretació.

Objectiu principal del projecte:

L'objectiu principal d'aquest projecte és mostrar la capacitat interpretativa dels alumnes, basat en el treball de recepció d'una obra en 2D i la seva interpretació en 3D.

Objectius específics del projecte:

- Conèixer obres d'art, analitzar-les i abstroure els seus detalls, signes i símbols
- Descobrir estratègies creatives de representació i interpretació
- Experimentar a través de procediments escultòrics
- Entendre la capacitat expressiva de les diferents tècniques a fi que enriqueixi el resultat.

He escollit aquest projecte principalment pel seu objectiu principal que és mostrar la capacitat creativa dels alumnes, i també pel seu objectiu específic que és descobrir les seves capacitats de representació i interpretació. Et fet que el projecte es basi en la recepció d'una obra en 2D per representar-la a 3D, em sembla molt interessant i adient per al meu estudi.

Hi ha un fet clàssic i actual destacable i és que, els alumnes i el públic en general, ens eduquem i ens formem tant a nivell formal, no formal com informal a través de les dues dimensions. Els llibres, l'ordinador, els suports digitals, els mòbils, la televisió, la premsa, la fotografia, la pintura, etc., tot es presenta en dues dimensions, però la realitat, la nostra vida i les nostres vivències són en tres dimensions. Per aquest motiu em sembla interessant proposar als alumnes activitats i exercicis per treballar i fomentar la capacitat creativa a l'hora de representar i crear obres en tres dimensions. També ho és exercitar els mecanismes i els funcionaments que es posen en marxa a l'hora de fer representacions mentals per tal materialitzar o simbolitzar qualsevol model o realitat.

Treball de camp

Es porta a terme el projecte «Interpretem» en tres aules ordinàries: cicle inicial, cicle mitjà i cicle superior d'Educació Primària, durant la classe d'Educació Visual i Plàstica.

Es proposa als alumnes que observin una obra artística en dos dimensions. En aquest cas he escollit l'obra «El petó» (Klimt), una de les que estaven incloses en el projecte «Interpretem», per la seva riquesa en símbols i signes que ofereix al «lector». Aquests poden ser elements motivadors per la seva interpretació i representació. Així doncs, es demana als alumnes que la rebin i la interpretin passant-la a 3D. En aquest recorregut han de ser «trencadors», és la seva obra així que no ha de ser una reproducció. Han de «llegir» l'obra i reflexionar vers el que observen, tenint un paper actiu de receptor per tal d'interpretar i donar continuïtat a l'obra «llegida». Aquesta orientació és molt important per tal d'estimular i potenciar les seves capacitats artístiques i creatives.

Per tal d'introduir el concepte de 3D es demana als alumnes els seus coneixements previs al respecte, fent referència a les percepcions visuals necessàries per tal de copsar el volum i la situació en l'espai dels objectes. Així mateix, es convida els alumnes a reflexionar sobre quins materials i tècniques es podrien utilitzar per representar aquesta obra en tres dimensions. Uns alumnes decideixen realitzar aquest treball d'interpretació amb plastilina i d'altres amb massilla de color neutre. A partir de la realització d'aquests treballs d'interpretació en 3D, es porta a terme el treball de recerca i anàlisi que es detalla més endavant.

Disseny de la recerca

El disseny de la recerca es basa en un estudi de cas que esdevindrà un instrument d'anàlisi de les capacitats artístiques i creatives dels alumnes d'Educació Primària, com a resultat de la comparació entre el treball d'interpretació d'aquests i d'alumnes de BBAA. Es tracta d'un treball d'interpretació en passar una obra artística en 2D a 3D. Així doncs, per començar, s'analitza una obra artística en 2D, «El petó» (Gustav Klimt), segons uns criteris d'anàlisi determinats per tal de tenir una informació bàsica sobre la qual realitzar una anàlisi comparativa. A partir d'aquí, aquesta obra artística és interpretada i produïda en 3D per part de diferents agents participants. És a dir, que l'obra artística original esdevé el model a interpretar. Finalment aquestes produccions resultants són analitzades segons els mateixos criteris d'anàlisi.

Obra de referència seleccionada:

«El petó» (Gustav Klimt), 1907-1908
Óleo sobre lienzo 180 x 180 cm.

Qualificada d'obra mestra, és la pintura més famosa i difosa de Klimt.

Agents participants:

- La pròpia obra artística seleccionada
- Treball d'interpretació d'alumnes d'Educació Primària:
Els alumnes han rebut l'activitat proposada amb motivació i curiositat. Han gaudit en la seva realització fent crítica constructiva amb els resultats finals.
- Treball d'interpretació d'alumnes de BBAA

Instrument d'anàlisi dels treballs plàstics: S'aplicarà el següent llistat de conceptes que funcionaran a manera d'algoritme diferencial al respecte de la riquesa creativa del treball.

1. Literal: actitud estètica que intenta reproduir la realitat el més objectivament possible. Fidelitat al model.

2. Sígnic/Semiòtic: el signe és un grafisme que té, per sí mateix o en relació amb altres, un significat semàntic. És el nexce que uneix el món conceptual i lingüístic i l'artístic i l'expressiu. La semiòtica és la ciència que estudia els signes. La semàntica és la part de la semiòtica que estudia la relació entre el signe i l'objecte al qual es refereix.

3. Simbòlic: la utilització de símbols per a representar un contingut transcendental. Per exemple: en l'arquitectura cristiana, la cúpula és l'imatge del cosmos, del cel.

4. Retòric i al·legòric: la retòrica és l'art d'influir en els altres. L'al·legoria es dona quan s'encadenen diverses metàfores.

Aplicació de l'instrument d'anàlisi

Anàlisi d'una obra artística en 2D - Obra seleccionada: «El petó» (Gustav Klimt)

Criteris d'anàlisi:

1. Literal:

- Simplificació i abstracció de la figura humana: del seu cos i la seva roba.
- Idealització del cos humà i de la natura.
- Dues figures humanes amb rostres anònims i totalment unides. Un home dona un petó a una dona en una actitud versemblant, amorosa i tendre.
- Format rectangular i en tres plànols diferents en sobreposició d'uns i altres.
- Lloc indeterminat i espai intemporal.

2. Sígnic:

- L'home dona un petó a una dona.
- La dona es representada amb una posició passiva i submisa, la seva roba està guarnida amb flors i cercles els quals són signes de sensualitat, joia i tendresa.
- L'home és representat en una posició més activa i dominant, la seva roba està guarnida amb formes geomètriques, en aquest cas rectangles. Són signes del caràcter lògic i racional del ser.
- Figures centrades i elevades per donar-los més importància.

3. Simbòlic:

- Utilitza diferents tipus de pa d'or. Aquest color i tècnica es van inspirar en els mosaics bizantins on es troben magnífics fons daurats. En aquella època era símbol de divinitat i riquesa. Per tant, aquesta pintura representa tant l'amor carnal com l'espiritual.
- Les figures se situen sobre un jardí verd i florit símbol de vida i fertilitat.
- Aquest jardí es trenca sobtadament ja que les figueres se situen a la punta de l'abisme, símbol de sensació de buit, inestabilitat i perill de l'enamorament. Contrasta amb la tendresa de l'escena.
- L'exuberància de colors, daurats i ornaments són símbols de joia i passió.
- El dos cossos formen una sola massa daurada símbol d'unió i fusió.

4. Retòric i al·legòric: Els cercles i els rectangles substitueixen els trets femenins i masculins respectivament. Els colors daurats substitueixen la riquesa, el valor i l'espiritualitat. L'obra representa el conjunt de cultura, representada en el petó de la parella, i natura. L'exuberància dels colors, de la natura i dels ornaments, etc. són substitucions de l'amor i de la sensualitat. Al·legoria de l'amor carnal i l'espiritual.

Anàlisi d'una obra artística en 3D

Cas 1.

Agent participant:

alumna de 1r d'Educació Primària

Criteris d'anàlisi:

1. Literal:

- Obra força literal respecte l'obra de referència.
- Dues figures humanes, un home i una dona que es donen un petó.

2. Sígnic:

- Les figures estan unides i es donen un petó.
- La figura més alta i amb el cabell curt pot representar l'home.
- La figura més baixa i amb el cabell llarg pot representar la dona. Ha ressaltat les seves galtes de color vermell. En l'home no ha afegit aquest signe.
- No hi ha cap signe d'ornament en les robes però sí en la base.

3. Simbòlic:

- Els cossos de les figures estan força units, símbol de proximitat i tendresa.
- Posició de la dona: La dona és representada més baixa que l'home i amb el cos lleugerament inclinat cap enrere. Pot simbolitzar una posició de submissió.
- Posició de l'home: Més alt que la dona i amb el cos lleugerament inclinat endavant. Pot simbolitzar domini i un caràcter més actiu.
- Els colors dels cossos es mantenen de color groc com l'obra de referència simbolitzant vitalitat i llum.
- La base és de color verd amb flors de colors com l'obra de referència, simbolitzant vida i fertilitat.

4. Retòric i al·legòric: Representa perfectament l'al·legoria del quadre de referència. Emfatitza en el tancament de les figures i la circularitat de l'espai d'herba i flors, reforçant així la comunió dels dos cossos. En el procés de passar-ho a 3D ha eliminat el context del fons, signe important de la seva comprensió de la profunditat, l'espai i el volum. També ha ignorat la part metafòrica del perill que queda implícit de la situació de la dona de l'obra de referència.

Anàlisi d'una obra artística en 3D

Cas 2.

Agent participant:

alumne de 4t d'Educació Primària

Criteris d'anàlisi:

1. Literal:

- Obra força literal respecte l'obra de referència però realitzada amb un sol color.
- Dues figures humanes, un home i una dona que s'abracen i es donen un petó.

2. Sígnic:

- Les figures estan unides i es donen un petó.
- La figura més alta i amb el cabell curt pot representar l'home, el seu cabell té forma de cresta, pot ser un signe del nostre temps.
- La figura més baixa i amb el cabell llarg pot representar la dona.
- Realitzada en un sol color, un color neutre.
- No hi ha cap signe d'ornament en les robes ni en la base.

3. Simbòlic:

- Els cossos de les figures estan força units i envoltats pels seus braços, símbol d'unitat i tendresa.
- Posició de la dona: La dona és representada més baixa que l'home i amb el cap i el cos inclinat cap enrere, pot simbolitzar una posició de submissió. Els seus braços són més petits que els de l'home, la qual cosa pot simbolitzar passivitat.
- Posició de l'home: Més alt que la dona i amb el cap inclinat endavant, a més els seus braços són molt més llargs i envolten la dona. Això pot simbolitzar domini i un caràcter actiu i possessiu.

4. Retòric i al·legòric: Representa perfectament l'al·legoria del quadre de referència. Emfasitza el tancament de les figures i la circularitat de la base reforçant així la comunió i la unitat dels dos cossos. No es representa la part metafòrica de la situació de perill de la parella a la punta de l'abisme. En el procés de passar-ho a 3D ha eliminat el context del fons, signe de la seva comprensió de la profunditat, l'espai i el volum.

Anàlisi d'una obra artística en 3D

Cas 3.

Agent participant:
alumne de 5è d'E.P.

Criteris d'anàlisi:

1. Literal:

- Obra amb poca literalitat respecte a l'obra de referència.
- Dues figures en situació de proximitat però no d'unió. No hi ha cap unitat, només per la base i els caps.
- La representació dels pits, indica que es tracta d'una dona. El fet que aquesta sigui més baixa que l'altra figura pot indicar que són home i dona.
- No es representa ni el petó ni l'abraçada.

2. Sígnic:

- Els cossos i la roba estan representats només per dos colors.
- No hi ha cap signe d'ornament en les robes ni en la base.
- La diferència del gènere només és representada pels pits de la dona que són de diferent color.
- No hi ha cap signe que representi el gènere masculí.

3. Simbòlic:

- Els cossos de les figures estan separats, només s'uneixen pel cap i per la base, cosa que pot indicar unitat simbolitzant un cercle.
- Posició de la dona: La dona és representada més baixa que l'home. Pot simbolitzar una posició de submissió. També ens pot indicar que l'altra figura és un home.
- Posició de l'home: més alt que la dona pot simbolitzar domini.
- Utilitza el color verd com a predominant, potser continuant amb la idea de vida i fertilitat.
- Les figures se situen sobre una base verda sense flors, pot ser símbol de vida i fertilitat.

4. Retòric i al·legòric: Representa l'al·legoria del quadre de referència de manera més subjectiva ja que només fa el tancament i la unitat de les figures pels caps i la base. No es representa la part metafòrica de la situació de perill de la parella a la punta de l'abisme. Ha eliminat el context del fons, signe de la seva comprensió de la profunditat, l'espai i el volum.

Anàlisi d'una obra artística en 3D

Cas 4.

Agent participant:
alumne de 6è d'E.P.

Criteris d'anàlisi:

1. Literal:

- Obra poc literal respecte l'obra de referència.
- Una sola figura amb un cos i dos caps.
- El cabell llarg d'una d'elles pot representar que es tracta d'una dona.
- Es representa el petó. L'abraçada es representa a través d'aquest sol cos.

2. Sígnic:

- Es representa la unitat de la parella i el petó.
- El bloc que representa el cos comú de la parella és de color vermell; pot representar amor, passió i vida.
- La diferència del gènere només és representada pel cabell més llarg que pot correspondre a la dona.
- No hi ha cap signe d'ornament en les robes ni en la base.

3. Simbòlic:

- Una sola figura amb un cos i dos caps simbolitza més que unitat. Són un de sol, són un sol bloc.
- Posició de la dona: El cap de la dona està en un pla més baix que el de l'home i a més inclinat cap enrere. Pot simbolitzar una posició de submissió.
- Posició de l'home: El cap de l'home està en un pla més alt que el de la dona. Pot simbolitzar domini.
- Utilitza el color vermell per al cos i el groc per a la base. Són colors calents. Pot simbolitzar amor, passió, vida.

4. Retòric i al·legòric: Representa perfectament l'al·legoria del quadre de referència, tot i que utilitza símbols personals. Posa l'èmfasi en la unitat de la parella a través d'aquest únic bloc que substitueix els dos cosos. No es representa el context de fons, signe important de la seva comprensió de la profunditat, l'espai i el volum. Es representa la part metafòrica de la situació de perill de la parella a la punta de l'abisme en aquesta base sense flors ni herba.

Anàlisi d'una obra artística en 3D

Cas 5.

Agent participant:
alumna de 6è d'E.P.

Criteris d'anàlisi:

1. Literal:

- Obra poc literal respecte l'obra de referència i amb concessions per part de l'autora.
- Dues figures humanes, un home i una dona que s'abracen i es donen un petó. Difereixen de l'obra de referència perquè les dues són representades com éssers angelicals i la dona està embarassada.

2. Sígnic:

- Es representa l'abraçada i el petó.
- La dona és representada amb més signes que l'home: cabell més llarg, la cua del vestit i l'embaràs.
- Les dues figures porten corona en el cap.
- No hi ha cap signe d'ornament en les robes. No hi ha base.

3. Simbòlic:

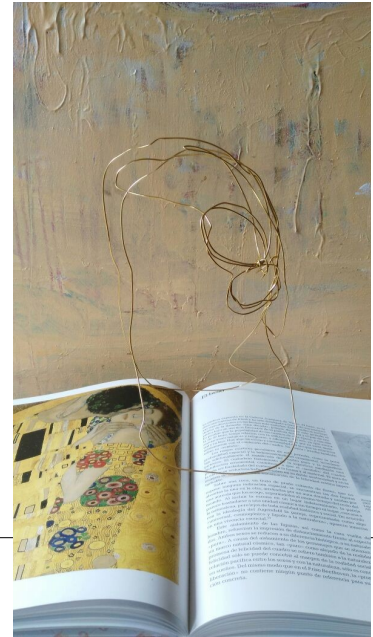
- Les posicions de les dues figures se situen en un mateix pla i amb la mateixa alçada. No es percep cap símbol de domini o submissió a diferència de les altres obres.
- Les dues figures porten corones de color blanc al cap, però la dona és representada embarassada. Pot ser símbol d'ambigüitat i d'hipocresia.

4. Retòric i al·legòric: Representa l'al·legoria del quadre de referència de manera força subjectiva. Afegeix signes i símbols personals representant allò que no existeix a l'obra original, mostrant ambigüitat i provocació al lector. Ha eliminat el context del fons, signe de la seva comprensió de la profunditat, l'espai i el volum. No es representa la base, ni la part metafòrica de la natura.

Anàlisi d'una obra artística en 3D

Cas 1.

Agent: alumne de BBAA

Criteris d'anàlisi:

1. Literal: Obra amb baix nivell literal respecte de l'obra de referència.

2. Sígnic:

- Realització en un sol fil ferro daurat, representa els daurats de l'obra de referència.
- Dos cercles més petits units i tocant-se poden representar els caps de la parella donant-se un petó tot i que no hi ha cap signe explícit més que ho representi.
- El cercle en un pla superior i el cercle en un pla inferior poden representar l'home i la dona respectivament, tenint en compte l'obra de referència.

3. Simbòlic:

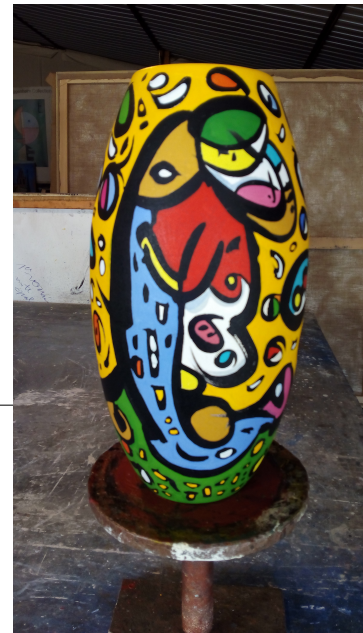
- Representació en fil ferro fent un cercle continu sense principi ni final, símbol d'unitat i d'un sol cos de la parella.
- La realització en fil ferro daurat simbolitza el valor de la parella.
- El cercle gran en un pla superior i el cercle més petit en un pla inferior poden simbolitzar el domini de l'home i la submissió de la dona.
- L'ús d'un sol material simbolitza que estan fets de la mateixa matèria i que depenen l'un de l'altre.
- Material tou que simbolitza la fragilitat i la inestabilitat de la parella.

4. Retòric i al·legòric: El fil ferro daurat substitueix els cosos de la parella, sent una metàfora d'aquesta relació. Simplicitat i fragilitat. Al·legoria de la unitat i la fragilitat de l'amor.

Anàlisi d'una obra artística en 3D

Cas 2.

Agent participant: alumne de BBAA

Criteris d'anàlisi:

1. Literal: Obra amb molt baix nivell de literalitat

2. Sígnic:

- Realització en ceràmica i en pintura de colors vius i intensos, signe de fragilitat i força respectivament.
- Es representa el petó i la unitat de la parella.
- Línies negres de diferents gruixos que envolten els continguts.
- Cercles i figures geomètriques per representar els cossos i les seves robes.

3. Simbòlic:

- La realització en ceràmica pot simbolitzar la fragilitat d'aquesta relació
- El cos de l'home es representa més gran que el de la dona i l'envolta. Pot ser símbol de possessió i passió.
- El cos de la dona és més petit i se situa en un pla inferior respecte al de l'home. Pot simbolitzar submissió i entrega.
- Elements de diferents formes i colors en l'espai que simbolitzen amor, passió i vida. Segons l'autor, també simbolitzen ritme i música, ja que Gustav Klimt, com a bon austríac, era amant de la música.
- Segons l'autor, aquests elements giren i donen voltes simbolitzant un desordre ordenat, com la relació d'aquesta parella.

4. Retòric i al·legòric: El gerro de ceràmica és metafòric de la fragilitat de la relació d'aquesta parella. Els colors intensos i vius són metàfora també d'aquesta relació. Atracció i intensitat. Al·legoria de l'ambigüitat i la bogeria de l'amor.

ANÁLISI COMPARATIVA

Es realitza una taula amb uns indicadors de comparació de l'1 al 5, és a dir, de menys a més d'acord amb el criteri d'anàlisi i en comparació entre l'obra de referència i l'obra realitzada.

Indicadors de comparació:
1: Gens 2: Poc 3: De vegades 4: Sovint 5: Molt

Criteri d'anàlisi	Klimt	Alumnes d'Educació Primària					Alumnes de BBAA	
		Cas 1 1r EP	Cas 2 4t EP	Cas 3 5è EP	Cas 4 6è EP	Cas 5 6è EP	Cas 1	Cas 2
Literalitat	4	4	4	3	3	3	2	1
Sígnic	5	3	3	3	3	3	3	5
Simbòlic	5	4	3	3	4	4	4	5
Retòric i al·legòric	5	2	2	2	4	4	4	5

RESULTAT

A partir de l'anàlisi comparativa es poden concloure les següents observacions i resultats.

L'alumna de cicle inicial ha estat força fidel al model a interpretar respecte de la literalitat, els signes i els símbols. Tot i que es va comunicar que tenia llibertat en les seves creacions i interpretacions ha reproduït l'obra de referència de manera força literal. Així mateix, ha afegit signes i símbols relacionats amb els significats i simbologies de l'obra de referència. La seva representació mental mostra una connexió estreta amb la realitat representada. D'altra banda, el sentit retòric i al·legòric perd força ja que la seva obra no expressa un llenguatge i missatge personal ni significatiu.

L'alumne de cicle mitjà també ha estat força fidel al model de l'obra de referència però utilitzant i afegint elements que mostren més concessions creatives i personals. Ha utilitzat massilla d'un color neutre. Aquest fet difereix força de l'obra de referència mostrant una preferència per un gust personal i no tant del lector.

Les representacions dels alumnes de cicle superior es comencen a allunyar de la literalitat mostrant capacitats per considerar altres possibles interpretacions afegint signes i símbols propis. En aquest sentit, les seves obres guanyen en sentit retòric i al·legòric ja que expressen i mostren un llenguatge i un missatge més personal i significatiu.

Finalment, les representacions dels alumnes de BBAA mostren un nivell de literalitat mot baix ja que, voluntàriament, s'han separat de la realitat representada. Els signes i símbols que utilitzen mostren la voluntat i la capacitat d'expressar i afegir llenguatges i missatges significatius propis. És a dir, que van més enllà de la representació i de la interpretació. D'aquesta manera les seves obres tenen un sentit retòric i al·legòric força personal, ric i significatiu.

Tot i les diferències en els resultats respecte dels nivells d'anàlisi, cal destacar que tots els agents participants han representat de manera clara i explícita els principals símbols de l'obra de referència: El petó i la posició dominant de l'home i la posició submissa de la dona de l'obra de «El petó» de Klimt.

CONCLUSIONS

Per introduir l'apartat de les conclusions i orientar-les a l'àmbit educatiu, cal recordar que el treball de camp d'aquest estudi proposat als alumnes d'Educació Primària, consistia en «llegir» una obra artística per tal d'interpretar i donar continuïtat a l'obra «llegida». També és important tenir en compte les limitacions d'aquest treball, ja que els recursos materials i instrumentals disponibles i proposats per portar-lo a terme són en sí mateixos un fet condicional dels resultats finals.

Així doncs, i a partir dels resultats de l'anàlisi comparativa, es pot concloure que a l'inici de l'Educació Primària, i havent cursat Educació Infantil, els alumnes mostren unes representacions artístiques força literals i reproductives respecte dels models a interpretar. Aquest resultat pot respondre al fet que des de l'inici de l'escolaritat es proposa als alumnes activitats i exercicis basats en la reproducció i es deixa pocs espais al desenvolupament de la creativitat. A mesura que van avançant els cursos, els alumnes mostren més capacitats interpretatives i de representació com a resultat de la seva maduresa personal, emocional i expressiva. També perquè han adquirit més recursos personals i instruments artístics i creatius. Tampoc podem oblidar la influència, en les interpretacions i representacions d'aquests alumnes més grans, dels aspectes socials com l'entorn, la cultura, les creences, etc. En qualsevol cas, tot i les limitacions derivades de la manca de recursos educatius dirigits al desenvolupament de la creativitat, els alumnes mostren capacitats, emocions, iniciativa i bagatge artístic i creatiu en les seves creacions. Cal destacar un fet molt valorable, i és que totes les representacions d'aquestes alumnes, d'una manera o altra, amb més o menys distància de l'obra de referència, no traeixen el significat i l'essència de l'obra «El petó» de Klimt. En totes elles, es representa, s'intueix o s'evoca un petó, una abraçada i els rols de l'home i de la dona.

Per tant, des de l'Educació Primària, i especialment a l'àrea de Visual i Plàstica, com a docents, hem de proposar treballs i exercicis als nostres alumnes que suposin un estímul i un repte vers el desenvolupament de la creativitat. Cal investigar, cercar i portar a l'aula aplicacions artístiques actualitzades i innovadores. Els resultats d'aquest estudi mostren que, tot i la complexitat d'una proposta, dels recursos personals i materials i de l'edat dels alumnes, aquests tenen capacitats, curiositat i valentia per portar-la a terme. Així mateix, i en definitiva, en i a través de l'art, els infants poden expressar els seus sentiments i emocions i sobretot explorar i potenciar les seves capacitats creatives i les dels altres.

BIBLIOGRAFIA

BARBE-GALL, F. *Cómo hablar de arte a los niños*. Editorial Nerea, S.A. San Sebastián, 2009.

BENNÀSAR, B. *El comentari de l'obra d'art. Metodologia i exemples*. Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Educació i Cultura, 2002

Grandes maestros de la pintura. KLIMT. Editorial Sol 90, S.L. Barcelona, 2008

JAUSS, H. R. *Experiencia estética y hermenéutica literaria*, Taurus, Madrid, 1992.

KLIMT. SIMBOLISME. Edicions Polígrafa, S.A., Barcelona, 2006

LAJO, R. *Léxico de arte*. Ediciones Akal, S.A. Madrid, 2001

WEBGRAFIA

ARBELAEZ, M.C. *Las representaciones mentales (2002)*. Revista de Ciencias Humanas. Revista Nº 29. <http://www.utp.edu.co/~chumanas/revistas/revistas/rev29/arbelaez.htm>

Jodelet, D. *Aportes del enfoque de las representaciones sociales al campo de la educación*. Traducción: María Matilde Balduzzi· http://www.scielo.org.ar/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1515-94852011000100006

PEREZ, P.M. *L'escola permet que els nens siguin creatius? (2012)* La Vanguardia Digital. <http://faros.hsjdbcn.org/es/articulo/escuela-permite-ninos-sean-creativos>

ROBINSON, K. *Do schools kill creativity? (2006)*
TED· 19:24. Conference Available:
http://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity

http://iplasticaexpositosanchez.blogspot.com.es/2011/05/el-beso-gustav-klimt_23.html

<http://www.taringa.net/comunidades/artnouveau/6308647/Grandes-Obras-El-Beso---Gustav-Klimt.html>

<http://www.vagon293.es/ars/comprendiendo-la-obra-el-beso-de-klimt/>